

fuissent in Tyro quae facta sunt in Corozain, Tyrii non egissent poenitentiam; porro haec est contradictoria propositionis Christi: fallax ergo Christus, si ea propositio est vera. Cum ergo Christus falli et fallere nequeat, ea propositio dicenda est falsa atque dicendum est nullum aliud auxilium praeter collata Corozaitis fuisse Tyriis necessarium.

Certum 2° esse debet, potuisse Corozaitas poenitentiam agere per illa eadem auxilia, quibus potuissent Tyrii atque ea auxilia quibus poterant certe Corozaitae poenitentiam agere, fuisse eadem ac ea, quibus poenitentiam egissent Tyrii, non fuisse minora. Secus enim reprehensio illa comparativa iniusta foret. Potuissent namque iuste respondere Corozaitae: quid nobis obicitur poenitentia Tyriorum et ex ea redarguitur impoenitentia nostra, quod non egerimus poenitentiam iis instructi auxiliis, quibus eam egissent Tyrii? dentur nobis auxilia eadem ac ea quae data fuissent Tyriis et tunc, si non agamus poenitentiam, nos reprehendas licet comparatos cum illis.

Ergo 1) Tyrii facturi fuissent poenitentiam illis iisdem auxiliis, quibus non fecerunt Corozaitae et ut actu esset haec poenitentia, requirebatur tantum praeter ea auxilia, positio conditionis, h. e. ut actu ea auxilia conferrentur.

Ergo 2) Illud auxilium, quod in Corozaitis mansit sufficiens, fuisse efficax in Tyriis.

Ergo 3) Aliquod aliud auxilium praeter sufficiens non est necessarium ad agendum.

Ergo 4) Auxilium efficax potest natura sua coniungi cum dissensu.

Ergo 5) Auxilium sufficiens et efficax natura non differunt. Porro hae omnes conclusiones adversantur directe sententiae, quam impugnamus: ergo.

b) *Isaiae V, 3. seq. Quil est quod debuisti ultra facere (hebr. quil adhuc erat ad faciendum) vineae meae et non feci ei? An quod (hebr. cur) expectari ut faceret uvas et fecit labruscas?* Nimirum cur me expectante ut faceret uvas, fecit labruscas? Supponimus 1) fructum, quem vinea h. e. populus Dei (cf. v. 7.) ferre debebat, esse opera salutaria, quibus homines Deo placent; haec enim Deus expectat ab hominibus, *iudicium* nempe et *iustitiam*, ut ait Dominus v. 7. 2) Auxilia, quae Deus testatur se exhibuisse vineae, esse non solum externa sed et

maxime interna; quia haec necessaria sunt dicitque Deus se omisisse nihil. 3) His hominibus non esse datum auxilium physice praedeterminans, quandoquidem actus defuit.

Iam vero si ad agendum esset necessarium auxilium praedeterminans, sive auxilium, quo non posito impossibile est sequi actum, 1° falsum esset quod Deus fecisset quidquid debebat ut actus esset; nam ut actus foret, necessarium erat hoc auxilium, quod Deus negavit: debuisset ergo illud dare, non quatenus debitum esset hominibus, sed quatenus necessarium erat ut effectus a Deo intentus consequeretur. Si enim Deus vult aliquid et id fieri nequit nisi supposito medio quod ipse solus dare potest, debet profecto Deus illud praestare. 2° Perperam Deus expectasset a vinea uvas, cum sciret negasse se illud medium, quod solum uvas actu dare posset; quid enim expectas quod certo scis non posse evenire? 3°. Iniusta quoque foret querela divina; quid enim conqueritur vineam non tulisse fructum, quae exulta ab ipso fuit, cum defuerit necessarium medium ad fructum ferendum?

Ergo 1) ut actus sit, non est necessarium auxilium physice praedeterminans.

Ergo 2) gratia sufficiens evadit actu efficax seu effectus obtinetur, non per aliud auxilium diversae naturae superadditum, sed per consensum voluntatis.

Ergo 3) gratia sufficiens et gratia efficax non differunt intrinsicè naturà.

Ergo 4) gratia, quae actu efficax est, non est necessario connexa cum actu bono, sed potest coniungi cum dissensu et tunc manet pure sufficiens.

Atqui haec contradicunt prorsus doctrinae, quam impugnamus: ergo.

Haec si teneantur, facile patebit et cetera loca Scripturarum, ubi de gratiae contemptu redarguuntur homines, idem docere. Sane e. g. quid sibi volunt, c) verba Christi. Matth. XXIII, 37. *Ierusalem, Ierusalem... quoties volui congregare filios tuos... et noluisti! Absentia huius effectus coadunationis tribuitur malae voluntati Iudaeorum eo quod noluerint: Deus voluit, ipsi noluerunt; ideoque quod Deus voluit, non exstitit. At si Deus reapse voluit, profecto usus est iis mediis, praestitit ea omnia, quae necessaria erant, quae accedente libero consensu*

voluntatis, obtinuissent effectum. Secus si quae Deus praestisset talia fuissent, ut etiam accedente consensu voluntatis humanae, non fuissent obtentura effectum eo quod aliud efficacius auxilium deerat; an verum esset Deum reapse voluisse? an vere diceretur quod effectus non existit quia homo noluit et propterea homo merito reprehenderetur? Si ergo homines voluissent uti auxiliis, quae Deus illis contulit volens eum salutarem effectum, ea auxilia effectum essent consecuta h. e. eadem auxilia, quae pure sufficientia manent deficiente consensu voluntatis humanae, efficacia in actu secundo evadunt ipsa consentiente.

XIII. Concilium Tridentinum Sess. VI. can. 4. definit *liberum arbitrium a Deo motum et excitatum cooperari assentiendo Deo excitanti et vocanti et posse dissentire, si velit*. Aiunt ii theologi verba Concilii accipienda esse in sensu diviso non in sensu composito. Sed quid intelligunt per sensum compositum et divisum? Scilicet aiunt, posse dissentire *in sensu composito* est habere potestatem dissentiendi ita ut dissensus componatur cum consensu, quod repugnat; ideo nequit in sensu composito dissentire; posse autem dissentire *in sensu diviso* est retinere sub motione divina potestatem dissentiendi, non tamen reducendam ad actum dum est consensus (v. sup. n. VI). Quocirca liceret quoque hunc sensum compositum et divisum hoc pacto explicare: habet voluntas sub gratia efficaci potestatem dissentiendi, potestatem tamen coniungibilem cum actu dissensus, negant, non coniungibilem, concedunt. Verum 1°. cum quaeritur utrum Concilii verba accipienda sint in sensu composito, non intelligitur ille sensus compositus, quo consensus cum dissensu coniungatur; sed intelligitur sensus is compositus, quo nempe dissensus cum gratia coniungatur. Sane propositio dicitur accipi in sensu composito cum praedicatum subiecto competit se habenti eo modo quo exprimitur in propositione; unde dicitur quod haec propositio *caecus videt* falsa est in sensu composito; quia nequit praedicatum competere subiecto existenti eo modo quo in propositione exprimitur. Iam vero haec est propositio Concilii: liberum arbitrium a Deo motum et excitatum potest dissentire, si velit; non dicitur: liberum arbitrium consentiens potest dissentire; quae loquendi ratio posset suppeditare occasionem excogitandi eum sensum compositum; quamvis etiam tum idem evinceremus, ut liquebit

analisi instituta alterius similis phrasim e capite 5. eiusdem Sessionis. Verum ex parte subiecti ponitur tantum motio et excitatio Dei. Sensus ergo compositus huius propositionis est, ut possit libere (si velit) coniungi simul dissensus cum motione et excitatione Dei seu cum libero arbitrio moto et excitato a Deo. Quaeritur igitur utrum secundum hunc sensum compositum intelligenda sint verba Concilii, an secundum sensum divisum, nempe liberum arbitrium motum et excitatum a Deo retinere simul potestatem dissentiendi, qui tamen dissensus poni non possit nisi ea motione et excitatione deficiente.

2. Perpendenda sunt verba Concilii: *potest dissentire*, agitur scilicet de *dissensu possibili*, non generatim de quolibet alio actu non salutari, sed de *dissensu*: dissensus autem est dissensus alicui, heic vero non est sermo nisi de gratia, cui possit homo dissentire; dissensus ergo, de quo heic est sermo, est dissensus gratiae seu Deo vocanti et excitanti. Iam vero potest ne esse dissensus gratiae, si gratia non sit? potest ne esse dissensus Deo vocanti et excitanti, si Deus non vocet et excitet? Id prorsus impossibile. Ergo si possibilis est dissensus, ipse est possibilis tantum sub gratia, sub Deo movente et excitante, ideoque in sensu composito cum gratia.

Non est ergo quaestio utrum ex doctrina Tridentini sub gratia maneat voluntati aliqua absoluta potestas aliter agendi vel male agendi, sed utrum sub gratia maneat potestas voluntati aliter vel contrarium agendi, quae reduci possit ad actum sub ipsa gratia. Istud est quod nos dicimus concilium affirmare atque affirmare de gratia quoque efficaci idque negare adversarios qui in suo systemate possunt tantum concedere manere quidem sub gratia efficaci potestatem ad aliud et oppositum agendum, at negant posse eam reduci ad actum sub gratia.

Sane quoad primum quod dicimus affirmari a Concilio, patet ex dictis modo n. 2. Evidens est enim affirmare Concilium quod sub gratia maneat potestas resistendi eidem gratiae. Id enim evidentissime demonstratur ex illa vocula *dissentire*; potest enim liberum arbitrium dissentire: sed dissensus esse nequit nisi sit aliquid a quo dissentitur; heic autem est gratia, sive Deus movens et excitans, cui dicitur liberum ar-

bitrium posse dissentire; simul ergo esse debet gratia et dissensus qui poni potest. Secus si gratia removeatur, si liberum arbitrium non moveatur, cui dissentiet vel dissentire poterit? Poterit agere nihil, agere malum, sed dissentire non poterit.

Idem efficitur ex parallela phrasi cap. 5. quod nimirum homo *recipiens* inspirationem Dei potest illam abiciere. Nam actus abiciendi gratiam nequit esse nisi simul cum gratia; quid enim abicias quod non habes? Porro adverte in hac altera phrasi occurrere eum sensum divisum, de quo adversarii loquuntur. Dicitur enim homo recipiens inspirationem posse illam *abiciere*; patet non posse esse simul *abiectionem* et *receptionem* (quae est consensus praestitus inspirationi), sed *abiectio* quemadmodum et *receptio* debent esse simul cum gratia; unde quoad hoc propositio intelligenda est in sensu composito.

Itaque non solum sub gratia manet potestas dissentendi, quae tamen potestas venire in actum non possit nisi ablata ea gratia; sed manet potestas dissentendi, quae venire in actum valeat, ipsa existente gratia: secus dissensus gratiae, Deo vocanti esset impossibilis.

Atqui (ut alterum quod affirmavimus demonstremus) haec gratia, cui potest liberum arbitrium dissentire, est gratia efficax. Probatur 1) quia est illa eadem gratia, cui homo cooperatur, can. 4. illa eadem, quam homo libere agens recipit, cap. 5; est ergo gratia, quae dat actum: atqui haec est gratia efficax; cum sola gratia enim sufficiente iuxta adversarios nunquam est consensus aut cooperatio. Probatur 2) quia verba Concilii debent accipi de quavis gratia praeveniente et non de aliqua tantum, quae ex natura sua sit quidem sufficiens, non autem efficax. Nam Concilium absque ulla limitatione loquitur de ea gratia actuali, qua homo disponitur ad justificationem; ergo nulla gratia praeveniens ex iis, quae ad justificationem disponunt, est talis ut ei non possit dissentiri; si enim aliqua esset, et quidem ea, quae actu disponit hominem ad justificationem, propositio Concilii esset simpliciter falsa; nam propositio indefinita accipitur universaliter, h. e. ut vera sit, debet esse vera universaliter, secundum eam universalitatem cuius subiectum est capax. Atqui universaliter accepta propositio Concilii falsa foret, si homo non potest resistere gratiae efficaci, qua actu praeparatur ad justificationem. Iam vero cum eiusdem

rationis sint gratiae actuales quae ante et quae post justificationem conferantur, sequitur quod nulla est gratia praeveniens cui resisti actu non possit. Et sane 3) Concilium eo canone sicut verbis allatis ex capite 5. patet, vult asserere libertatem hominis sub gratia, quia potest ei dissentire. Ergo proprium est libertatis posse dissentire gratiae. Porro ex hac demonstratione consequitur quod si alicui gratiae non potest homo dissentire, is sub ea non sit liber. Qui ergo negat definitione Concilii comprehendi etiam gratias efficaces, is tueri debet sub iis gratiis homines liberos non esse. Quod si sub quavis gratia est liber homo; concedatur de quacumque gratia loqui Concilium. Probatur 4) sententia Concilii lata est contra Calvinum: in eo ergo sensu prolata est, quo Calvinus doctrina excludatur et damnetur. Atqui Calvinus docebat hominem non posse resistere illi gratiae quae efficax est, quae nempe operatur actum bonum in nobis; ergo gratia, cui Tridentini Patres docent resisti posse, est gratia efficax.

Ergo ex Concilio habemus posse hominem dissentire gratiae efficaci nullamque esse gratiam praevenientem, quae ex natura sua sit necessario coniuncta cum actu; atqui gratia physice praedeterminans est talis, ut ei non possit resisti, ut ea sit ex natura sua necessario coniuncta cum actu; ergo gratia physice praedeterminans nequit componi cum definitione Concilii Tridentini: q. e. d.

XIV. Libertatem destrui ostendit sic Bastida (H. C. L. VI. 17). »Ostendo iam destrui libertatem ex eo quod dicant hanc gratiam physice praedeterminare voluntatem. Nam libertatem nostram positam esse in indifferentia sive indeterminatione omnes una naturae voce clamant (exercitium scilicet libertatis non in hoc est situm quod voluntas actum edat, qui posset non esse, quod omnibus causis est commune; sed in hoc quod voluntas in actu primo existens maneat semper active indifferens, et non sit in actu secundo prius natura determinata quam ipsa se determinaverit, licet id faciat viribus acceptis a Deo; hoc enim est habere dominium sui actus: secus autem nullum discrimen habetur inter causas necessarias et liberas). Nihil autem excogitari potest magis contrarium indifferentiae et indeterminationi quam physica ad unum praedeterminatio (quae exercitium facultatis naturam praevertit) nec mente concipi po-

test aliquem simul esse indifferentem sive indeterminatum ad utrumque et praedeterminatum ad unum. Nec faciliore via posset Deus a voluntate auferre indifferentiam et indeterminatorem ad utrumlibet, quam ponendo in ea formam (seu motionem), a qua physice praedeterminetur ad unum antequam (naturā saltem) agat. Igitur cum per hoc auxilium efficax ponatur in voluntate praedeterminatio ad unum, aufertur hoc ipso indifferentia sive indeterminatio voluntatis ad utrumlibet." Et quia essentialia est voluntati creatae ita agere ut non nisi praedeterminata a Deo possit agere saltem salutariter, hinc nec ulla potest concipi in voluntate potestas activae indifferentiae; sicut enim indifferentiam hanc in exercitio tollit auxilium praedeterminans, ita eius potestatem tollit essentialis voluntatis necessitas eiusdem auxilii.

Sane libertas h. e. exercitium libertatis totum est in hoc quod actus ponatur *nulla necessitate consequentiae* ex positis omnibus ad agendum requisitis: haec est enim definitio libertatis ut positis omnibus ad agendum requisitis possit velle, possit nolle, possit velle hoc, velle illud: atqui in systemate adversariorum haec ipsa necessitas consequentiae adstruitur: posita enim gratia efficaci requisita ad agendum sequitur necessitate consequentiae, ut ipsi loquuntur, consensus; ergo nullum est exercitium libertatis. Sane ostendant quemodo haec definitio libertatis verificetur: Posita gratia solum sufficiente nondum voluntas potest velle; quia actus est impossibilis ea ipsa sola existente, quoniam requiritur essentialiter gratia efficax: posita gratia efficaci non potest voluntas nolle: ergo. An dices definitionem eam libertatis spectare solum ad libertatem in statu potentiae non autem cum actu se exercet? Nimirum cum se exercet unumque actum ponit, nequit simul alium ponere: sed ea definitio exposcit ut hic actus nulla necessitate consequentiae ex adiunctis positus eliciatur, ut idcirco sub iisdem adiunctis potuerit alium ponere. Secus nulla est libertas. Ceterum cf. Th. LII.

Nec dicas Deum praedeterminando se accomodare naturae causae liberae; nam contradictoria haec sunt, talis scilicet praedeterminatio et accomodatio motionis Dei causae liberae: quocirca eo ipso quod Deus se accomodat causis liberis, nequit eas praedeterminare. Est utique doctrina s. Thomae in

2^m. D. XXV. q. 1. a. 1. cf. Thesim cit.) quod Deus movendo se accomodat naturis causarum quas movet, sed propterea exinde intulit quod *»determinatio actionis et finis in potestate liberi arbitrii constituitur.»* Perperam proinde (ut ait l. c. Bastida) ex accomodatione Dei cum causis secundis, dum illas movet, inferunt hi auctores Deum physice praedeterminare voluntatem salva eius libertate, cum ex eodem omnino antecedente contrarium consequens intulerit s. Thomas" et inferendum sit. Cf. Th. LI. et LII.

Concludit Bastida, quod Bannez praedeterminationem suam a nobis tanquam ss. Trinitatis mysterium credi iubet, ridiculum profecto est, quasi nos eius commentis, haec solum de causa quia ipse dixit, tanquam fidei decretis assentiri debeamus... Sicut enim captivare intellectum in obsequium fidei et piū et debitum munus est, ita id alicui particulari auctori deferre impium et execrabile esset." Quod et aliis doctoribus in similibus quaestionibus dictum esto.

XIV. Si necessaria est ad operandum gratia physice praedeterminans, tollitur e medio gratia sufficiens: nimirum quicumque non bene operatur, caret non tantum auxilio efficaci, si enim illud haberet, certissime et necessario operaretur; sed caret etiam auxilio sufficiente. Sane auxilium sufficiens dicitur illud, quod confert potestatem operandi, potestatem completam, praeter quam nihil aliud requiritur ad constitutionem principii operativi in actu primo: atqui qui caret auxilio efficaci praedeterminante, caret quoque hac potestate; ergo. Et re quidem vera Bannez concedit l. p. q. XIV. a 13. quod *»nulla causa secunda potest operari nisi sit efficaciter a prima determinata,»* concedit nempe deesse potestatem operandi, cum deest auxilium efficax praedeterminans; atque ita primi assertores physicarum praedeterminationum loquebantur, magis apte et logice (cf. Disputationum Bastidae penes Livinum de Meyer L. VI. c. 15. art. I. § I. quarta propositio). Verum mutata deinceps sententia, defensores gratiae praedeterminantis dixerunt eam *necessariam non esse ad posse sed ad operari* et idcirco per gratiam sufficientem tribui *posse*. Atqui 1) id falsum est, et immerito hi discesserunt a doctrina Bannez. Si enim auxilium efficax praedeterminans non est necessarium *ad posse*, non spectat ipsum amplius ad actum primum, sed ad secun-

dum, et sic non est amplius auxilium praeveniens sed solum concomitans neque est aliquid, quod Deus in nobis sine nobis operatur, quae prorsus repugnant naturae huius auxilii qualis ab eius assertoribus defenditur. At defensores auxilii efficacis praedeterminantis docere debent illud spectare ad actum primum illudque Deum in nobis sine nobis operari.

2) Sed etsi tantum sit necessarium ad actum, quoniam tamen necessarium est ut determinans actum et causa eius; sequitur evidenter quod cum illud deest, sit impossibilis homini actus. Scilicet contradictoria dicuntur, cum dicitur auxilium sufficiens dare *posse* et tamen ad actum necessarium esse auxilium efficax, quod diversum ab illo est, nec est in nostra potestate. Si enim deest auxilium efficax, impossibile est actum ponere et quidem impossibile propter defectum principii necessarii ad actus productionem; atqui stante hac impossibilitate, absurdum est dicere haberi potestatem actus, haberi id quod sufficit ad ponendum actum.

Neque 3) dici potest assecutionem auxilii efficacis necessarii ad actum esse in potestate illius, qui iam habet auxilium sufficiens. Nam ea assecutio est in eius potestate vel quia potest consentire auxilio sufficenti illudque reddere actu efficax atque ita mereri vel impetrare auxilium efficax, vel quia per aliquem actum naturalem potest mereri aut impetrare auxilium efficax. Atqui hoc alterum esset haeresis pelagiana vel semipelagiana; primum in sententia adversariorum est impossibile; nam fieri nequit ut cum solo auxilio sufficienti consensus coniungatur; haberetur enim tunc efficacia gratiae pendens a consensu voluntatis non ab intrinseca natura gratiae et falsum foret necessarium esse ad actum quemlibet gratiam efficacem praedeterminantem.

Aiunt; bonus aedificator sufficiens est ad domum aedificandam in genere causae efficientis, quamvis in genere causae materialis ad actu aedificandum egeat lapidibus, calce etc. Ita gratia sufficiens est sufficiens in suo genere, nempe ut det posse, etsi non in omni genere, quia ad actum requiritur alia gratia (cf. Card. Gotti Tomo II. Tract. VI. q. 2. D. 4.).

Respondemus. Si princeps bonum huiusmodi aedificatorem carcere includeret detractisque ei lapidibus, calce, ceterisque necessariis ad aedificandum, inberet illum aedificare domum

et domo non aedificata, ipsum poena capitis damnet: esset ne ullus hominum qui hanc principis sententiam iniustissimam non diceret et quidem hac simplici ratione quia rem impossibilem princeps postulabat, quia non poterat ille bonus aedificator aedificare? Et tamen haec est idea divinae iustitiae, quae sponte prodit ex systemate gratiae praedeterminantis. His enim exemplis explicatur ab ipsis indoles gratiae sufficientis. »Sic bonus aedificator est sufficiens in genere causae efficientis ad domum aedificandam; quamvis in genere causae materialis ad actu aedificandum egeat lapidibus, calce etc. Et pictor arte peritus sufficiens est ad pingendum, quamvis ad actu pingendum indigeat pennicillo. Ita gratia sufficiens ad fidem erit vere sufficiens; quamvis ad actu credendum indigeat ulteriori gratia; quia in suo genere et ad effectum ad quem proxime datur, nimirum ut hominem faciat aptum et dispositum ad credendum, se ipsa sufficit: quod autem ulterior gratia requiritur ad actu credendum, extra genus gratiae sufficientis est et ad genus gratiae efficacis pertinet» (Card. Gotti ibid. n. IX.). Itaque quicumque peccat, caruit certe gratia praedeterminante, quae necessaria est ad bene agendum et cavendum libere peccatum et tamen damnatur, quia non fecit quod impossibile erat ei facere, nam actus est impossibilis sine gratia efficaci. Imo ut videbimus deinceps, qui peccat ne dum caret gratia praedeterminante necessaria ad bene agendum, sed habet praedeterminationem efficacem ad actum peccati, quae praedeterminatio infert necessario necessitate consequentiae actum peccati, sicut gratia praedeterminans actum bonum.

Quocirca negandum est illum aedificatorem habere potestatem ad actum aedificandi in iis adiunctis; habet quidem aliqua elementa eius potestatis, sed desunt alia et deficiente aliquo elemento, potestas non est completa: potestas vero non completa non est potestas pro eo, pro quo debet esse potestas, quia illud non potest. In summa, potestas ad impossibile non datur: atqui deficiente principio necessario ad actum, actus est impossibilis; ergo deficiente auxilio efficaci deest potestas actus nullaque est gratia sufficiens, vere, inquam, sufficiens, licet non negemus sufficientem esse *thomisticè*, ut ipsi aiunt.

Et sane nonne est evidens contradictio? Gratia sufficiens dat posse; posse quid? actum bonum puto; nam propter eum

datur gratia huiusque potestas est potestas bene agendi. Et nihilominus repugnat ut sola gratia sufficiente fiat ullus actus bonus vel minimus: ergo haec gratia dat posse et non dat posse; h. e. dat posse nihil. An potest esse aliqua potestas sine intrinseco ordine ad actum? quid est ergo haec potestas quae obtinetur per gratiam sufficientem thomisticam, potestas bene agendi, cui intrinsece actus bonus repugnat? Quod aiunt vero, *plus requiri ad actum quam ad posse*, declaratione indiget. Nam si sermo sit de posse in pura potentia, cuiusmodi est potestas intelligendi absque ulla determinatione ad agendum, id verum est; sed tunc negamus haberi potestatem sufficientem ad intelligendum, quia deest elementum necessarium: si autem sermo sit de posse proximo seu potestate in actu primo; tunc concedimus haberi potestatem sufficientem et concedimus etiam plus requiri ad actum quam ad posse, formaliter tamen non efficienter; hoc enim plus, quod requiritur, non est nisi ipse actus, non vero aliquid ex parte principii actus: eo proinde effato nihil aliud dicitur, nisi plus realitatis haberi in potentia agente, quam in potentia potente agere et tamen realitas actus est ab ipsa potentia quae potest.

XV. Gratiae dicimus conceptum destrui in hoc systemate: quod breviter sic probamus. Gratia est auxilium suppetitans vires ad operandum et faciens ut operemur, dans ipsum actum in ordine salutari: id porro praestat gratia in hoc systemate eo quod praedeterminet voluntatem ad actum, quod nisi faceret, verum non esset quod egamus auxilio Dei, quod Deus faciat ut faciamus, quod det actum bonum. Iam vero pari modo Deus agit in nobis quoad actus malos. Nam praedeterminat voluntatem ad actum physicum, sine qua praedeterminatione impossibile foret ipsum poni, et qua existente impossibile est ipsum non poni: ideoque haec praedeterminatio est auxilium suppetitans vires ad agendum, faciens ut faciamus, dans ipsum actum. Discrimen quidem fingi potest in intentione dantis auxilium; at prout est auxilium dans vires et efficiens, par est alterum alteri. Ideo si ratio habeatur eius quod Deus physice nobis praestat ut agamus, non egemus diverso auxilio Dei ad operandum salutariter quam ad operandum non salutariter. Atqui auxilium Dei praebens vires ad agendum pie et salutariter differens prorsus est ab ea divina operatione, qua-

liscumque ea sit, qua voluntati male agenti physice cooperatur. Tale enim debet esse discrimen, ut verum sit quod Augustinus frequenter docet: »Ex quo homo incipit uti voluntatis arbitrio, et peccare et non peccare potest. Sed alterum horum non facit nisi adiutus ab eo qui dixit: sine me nihil potestis facere; alterum vero propria voluntate." Scilicet gratia est adiutorium praestans potestatem et faciens actum bonum: at cum peccatur, Deus potestatem non suggerit voluntati, non facit ut faciat, sed sola voluntas sufficit sibi. Ergo pervertitur notio gratiae seu auxilii necessarii ad agendum salutariter, cum constituitur in auxilio praedeterminante ad actum eoque necessario ut voluntas agat. Secus vero se habet in alia sententia, ut ostendemus suo loco (Th. LV).

THESIS L.

Omissa, quia non amplius necessaria, responsione ad argumenta quae ex testimoniis Scripturarum petuntur, ad Augustinum quod spectat, cui praecipue vel unice ex Patribus imputantur Thomistae, docemus Augustinum eam tradere notionem gratiae, quae theoriam gratiae physice praedeterminantis prorsus excludat.

I. Ut suam tuantur doctrinam provocant Thomistae ad haec testimonia Scripturarum. Ioan. VI. 45. Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me. Philip. II. 13. Deus est qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate. Ezech. XXXVI. 26. Auferam cor lapideum et dabo vobis cor carneum, faciam ut in praeceptis meis ambuletis. 1^a. Cor. IV. 7. Quis te discernit: quid habes quod non accepisti? Ioann. VI. 44. Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me traxerit eum. Ioan. XV. 5. Ego sum vitis, vos palmites. Psal. L. 12. Cor mundum crea in me, Deus. Ephes. II. 10. Creati in Ch. I. in operibus bonis. Iam vero opus non est argumenta ex his deducta dissolvere; nam 1°. in his testimoniis agitur generatim de effectu Dei operantis in nobis per gratiam suam; nunc autem cum Thomistis quaestio est de modo, quo talis effectus a Deo obtinetur: 2°. si quando modus indicari videtur, argumentatio thomistarum eadem est ac illa, quam iam reiecit in Th. XLII. seqq. ideoque opus non est alia addere: 3°. sane eadem argumenta iam a Calvino et calvinianis

usurpata fuerant (cf. Disputationem Bastidae apud Livinum De Meyer L. VI. c. 15. a. 3. § 1.).

II. Ad Patres quod attinet, Thomistae Augustino potissimum innituntur seque eius doctrinam sequi gloriantur. Cum Augustinus data opera de Gratia contra haereticos disputaverit eiusque doctrina quod ea saltem capita, quibus haereticis adversabatur, suffragium Ecclesiae tulerit, licet eam quaestionem directe non tractaverit, quam modo agimus, quod tamen non omnes concedunt; nefas est Theologo arbitrari disputationem hanc absolutam esse, non bene cognita Augustini doctrina. Id nunc praestare studebimus. Itaque affirmare licet alienum prorsus esse Augustinum a sententia Thomistarum. Id ex certis doctrinae capitibus Augustini et ex apertissimis declarationibus, quibus gratiae efficaciam declarat, manifestum fieri potest. Sane 1) Augustinus gratiam, qua Deus operatur in nobis actum bonum, constituit in actibus vitalibus intellectus et voluntatis (cf. ea quae dedimus cap. I.); atqui cum his nullum habent necessarium nexum praemotions physicae ad actum deliberatum; ergo.

2) Augustinus docet Adamo ad perseverandum fuisse sufficiens illud adiutorium, quod habuit, quo perseverasset, si voluisset et quo plures Angeli actu perseverarunt: atqui illud adiutorium erat gratia efficax; nam eo Angeli perseverarunt: poterat tamen coniungi cum dissensu et non erat praedeterminans, quia caruit effectu in malis Angelis et in Adamo; ergo. Et nota quod adversarii necessitatem gratiae praedeterminantis tuerent non pro solo statu lapsus, sed pro quovis statu; illam enim probant ex necessaria dependentia causae secundae a prima, quae ratio valere debet pro quavis creatura saltem in ordine salutari; unde si pro aliqua creatura necessitas eius gratiae nulla sit, universum systema corruat necesse est. Hinc intelligis ad rem non facere quae Card. Gotti (l. c. Dub. 5. n. XXI.) iubet candidatum suum semper prae oculis habere: »liberum arbitrium hominis in hoc naturae corruptae statu esse attenuatum ad bonum et curvatum ad sensibilia et quamvis per gratiam iustificantem sanetur quantum ad mentem, egere tamen gratia actuali, qua efficaciter sanetur quantum ad carnem rebellem." Hanc animadversionem licuit suggerere Ianseniano, non Thomistae.

3) Augustinus thesim hanc = gratia facit ut velimus = opponit huic alteri = gratia nobis datur quia volumus = (cf. Epist. CCXVII. ad Vitalem n. 17. L. I. ad Simplic. n. 12.) vel isti = gratia dat posse, voluntas bona et bona actio sunt a libero arbitrio quod accepimus a Deo = (cf. De Gratia Christi c. 47.). Atqui ex his duabus, quibus Augustini thesis opponitur, prior eam sententiam continet, quod voluntas bona vi naturae existens praecedat, gratia meritis naturae reddita subsequatur; altera sententiam pelagianam exhibet, quod nempe a Deo sit tantum possibilitas boni, quia ab eo creatum est liberum arbitrium, volitiones vero bonae ceteraque operationes a libero arbitrio fiant absque ope alicuius superadditi auxilii conferentis vires. Porro ex hac oppositione liquet Augustini thesi adseri hoc unum: quemlibet actum salutarem esse effectum gratiae et gratiam naturae superadditam esse principium efficiens actus voluntatis ceterarumque bonarum operationum. Atqui id prorsus aliud est ac dicere: gratiam physice praedeterminare; ergo.

4) Augustinus docet Deum facere ut velimus praebendo vires efficacissimas voluntati (De Gratia et lib. arb. c. 16.): atqui id prorsus non cohaeret cum gratia praedeterminante. Nam vires et quidem efficacissimae ideo homini praebentur, ut ipse ex se agat seque moveat; non est vero opus ut alteri vires conferantur, cum hic ab alio irresistibiliter et invincibiliter trahitur: non ergo Augustinus gratiam praedeterminantem concipiebat, sed gratiam sitam in viribus supernaturalibus, quibus collatis relinquit Deus libero arbitrio determinationem sui actus. Neque dicas opus esse viribus ut voluntas libere Deum praedeterminantem sequatur: etenim ut id faciat, sufficit ei se habere passive ac certe sufficit esse creaturam; nam ut cum Bannesio arguamus, voluntati Dei quis resistit? et profecto quo minus instructus quis est viribus, eo facilius se sinit ab alio trahi; ergo.

5) Augustinus explicat non uno in loco accurate quomodo Deus operetur velle; explicat autem ita. Ad Simplic. q. II. n. 10. docet quod Deus homini »velle et currere praestat vocando... ut velimus enim et suum esse vult et nostrum, suum vocando, nostrum sequendo." Et n. 13. explicans quomodo, si certa quaedam vocatio Dei, de qua loquitur Apostolus

inquiens: Deus est qui operatur in nobis velle et perficere et non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, si ista vocatio ita est effectrix bonae voluntatis, ut omnis eam vocatus sequatur; explicans, inquam; quemodo verum sit multos esse vocatos, paucos electos, haec habet quae dubitantis quidem in modum antea proponit, postea vero probat. »An forte illi, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accomodare fidei voluntatem, ut et illud verum sit: multi vocati, pauci electi; ut quamvis multi uno modo vocati, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendae reperiuntur idonei et illud non minus verum sit; Igitur non volentis neque currentis sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit quemodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem. Ad alios autem vocatio quidem pervenit; sed quia talis fuit, qua moveri non possent nec eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi. Et non iam similiter verum est: Igitur non miserentis est Dei, sed volentis atque currentis est hominis, quoniam *non potest effectus misericordiae Dei esse in hominis potestate ut frustra ille miseretur, si homo nolit: quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare quemodo illis aptum esset ut et moverentur et intelligerent et sequerentur.*» Concludit proinde: »Verum est ergo: multi vocati, pauci electi; *illi enim electi qui congruebant vocationi, illi autem, qui non congruebant neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati.* Item verum est: non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat quemodo eis vocari aptum est ut sequantur. Falsum est autem si quis dicat: igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis; quia nullius Deus frustra miseretur: *cuius autem miseretur, sic eum vocat, quemodo scit ei congruere ut vocantem non respuat.*» Et n. 15. ait: »cum ergo alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem, eademque res saepe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat aliumque moveat, alium non moveat; quis audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret voluntatemque coniungeret, in qua Iacob iustificatus est?... Quis enim dicat modum, quo ei persuaderetur ut crederet, etiam omni-

potenti defuisse?» Haec Augustinus in opere, ad quod post devictam haeresim pelagianam provocat Massilienses (De Praed. ss. c. 4.), tanquam ad opus veram continens de gratia Dei doctrinam. Idem docuit post exortam haeresim Pelagianam in lib. De Spiritu et littera c. 34. enarrans illa verba: quid habes quod non accepisti. »Attendant et videat non ideo tantum istam voluntatem (credendi) divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatum est; verum etiam quod visorum suasionibus agit Deus ut velimus et ut credamus sive extrinsecus per evangelicas exhortationes... sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem: sed consentire vel dissentire propriae voluntatis est. His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali ut ei credat; neque enim credere potest quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio cui credat; profecto et ipsum velle credere Deus operatur in homine et in omnibus misericordia eius praevenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est. Quae res non solum non infirmat quod dictum est: quid habes quod non accepisti? verum etiam confirmat. Accipere quippe et habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat et quid accipiat, Dei est: accipere autem et habere utique accipientis et habentis est.» Hac redit quod in ultimo suo opere ait: »Cur ergo non confiteris... Deum occulto instinctu ad id, quod voluerit, efficacissime implendum praeparare atque excitare hominum voluntates?» Op. imperf. L. III. n. 166.

Luce clarius est efficaciam gratiae, quae effectum obtinet, esse iuxta Augustinum efficaciam sitam in congruenti et contemperata animo vocatione et persuasione ac inclinatione voluntatis, ita ut eadem vocatio, eadem gratia, quae alium ita movet ut vocantem is sequatur, in alio frustretur effectu. Atqui haec prorsus abhorret a doctrina gratiae physice praedeterminantis, quae ex natura sua efficax est, quae eadem in omnibus eundem semper obtinet effectum (cf. Livinum de Meyer Opusc. de Augustini mente circa gratiam physice praedeterminantem).

Cum his omnino cohaerent quae habet Tractatu XXVI in Ioann. n. 7. »Omnis, qui audivit a Patre et didicit, venit ad

me. *Videte quomodo trahit Pater; decendo delectat, non necessitatem imponendo.* Ecce quomodo trahit." Porro gratia, qua venit ad Patrem, est efficax. Item in Lib. LXXXIII. qq. q. LXVIII. »Parum est velle, nisi Deus misereatur; sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas praecesserit (Retract. I. c. 26. »Hoc dictum est post poenitentiam. Nam est misericordia Dei etiam ipsam praeveniens voluntatem, quae si non esset, non praepararetur voluntas a Domino. Ad eam misericordiam pertinet et ipsa vocatio, quae etiam fidem praevinit, de qua paulo post cum agerem, dixi etc."). Et quoniam nec velle quisquam potest nisi admonitus et vocatus, sive intrinsecus, ubi nullus hominum videt, sive extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia, efficitur ut etiam ipsum velle Deus operetur in nobis... Itaque nec illi sibi debent tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi; quoniam ut venirent vocati erant in libera voluntate." Rursus Serm. CLXXVI. n. 5. »Quando te fecit, quid tu faceres non habebas; quando autem iam es, habes et tu ipse quid facias: ad medicum curris, medicum imploras, qui ubique est. Et ut implorares, excitavit cor tuum et posse implorare donavit tibi: Deus est enim, inquit, qui operatur in vobis velle et operari; quia ut haberes bonam voluntatem, illius vocatio praecessit." Nimirum Deus dat nobis bonam voluntatem, quia vocat, quia excitat et vocando ac excitando dat posse, quae est gratia sufficiens, quin alia praeter ea gratia, quae praedeterminet, requiratur.

Iam vero constat his in locis explicari ab Augustino quomodo Deus sit auctor in nobis bonae voluntatis; constat nullo modo vel adsignificari gratiam, quae ex sua natura efficax sit praedeterminando voluntatem; constat repraesentari gratiam, quae (collatis quidem physicis viribus ad actus edendos supernaturalis effectum suum assequatur propter quamdam vim moralem, qua persuadeat, qua moveat, qua vocet ut aptum est homini moveri et vocari, ut vocatus velit vocantem sequi, quae se accomodat dispositioni subiecti, quaeque ideo non est ex se ipsa sola necessario efficax. Facile advertis haec non excludi efficaciam physicam gratiae, quae vires physicas confert ad agendum supernaturaliter; quarum tamen virium usus

est in potestate liberi arbitrii, sed excludi eam efficaciam physicam, per quam gratia ex intrinseca sua natura sit causa efficax actus, ipsum praedeterminando.

6) Ut vere Deus dicatur nos discernere, id unum Augustinus postulat ut Deus per gratiam suam sit auctor in nobis operis boni, fidei, voluntatis bonae etc. Id iam vidimus in Th. XLIV. cui potest id addi ex lib. de Praed. SS. c. 5. ubi disertissime testimonium Apostoli enarrat eoque recitato ait: »Nihil huic sensui tam contrarium est, quam de suis meritis sic quemquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit non gratia Dei... Ac per hoc ubi dicitur, quis te discernit, quid habes quod non accepisti? quisquis audet dicere, habeo ex me fidem, non ergo accepi, profecto contradicit huic apertissimae veritati: non quia credere vel non credere non est in arbitrio voluntatis humanae, sed in electis praeparatur voluntas a Domino. Ideo ad ipsam quoque fidem, quae in voluntate est, pertinet *quis te discernit, quid autem habes quod non accepisti.*" Scilicet ideo discernitur, quia accipit fidem, h. e. quia ipse Deus auctor est fidei; quomodo vero praeparet, sive auctor sit bonae voluntatis, audivimus in numero praecedente. Item in lib. II. Contra duas epistolas. Pelagg. c. 7: »Quis te discernit? ait Apostolus et tanquam respondisset: discernit me fides mea, propositum meum, meritum meum, quid enim habes, inquit, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis, h. e. *quasi de tuo sit unde discernaris.* Ergo ille discernit qui unde discernaris impertit."

Et sane advertere sufficit testimonium hoc Apostoli ab Augustino adhibitum esse semper contra pelagianos vel Massilienses, qui gratiam Dei volebant secundum aliqua merita naturae dari; ideoque eo testimonio id unum Augustinum voluisse docere, Deum praevinire quaecumque bonam voluntatem, Deum esse auctorem in nobis cuiuscumque operis meritorii. At quod auctor sit Deus praedeterminando, id nullibi Augustinus indicat se vel semel cogitasse. Neque enim quaestio erat quomodo Deus operetur in nobis atque utrum agat praedeterminando, an secus. Sed simpliciter quaestio erat, utrum Deus causa sit per gratiam suam omnis nostri actus salutaris eaque gratia gratis detur.

7) Augustinus docet ex duobus eadem gratia praeparatis

posse unum bene agere, alterum male; confer testimonium eius in fine Thesis XLV.: atqui id verum esse nequit in adversariorum sententia, qui proinde illud aperte negant; male enim operanti deest gratia efficax, quae adest bene operanti; ergo Augustini sententia est prorsus aliena a doctrina gratiae physice praedeterminantis.

8) Tandem nemo negabit fidum doctrinae Augustinianae interpretem esse s. Prosperum. Atqui cum Prosper doctrinam Augustini tuetur contra eiusdem detractores, ea profecto statuit, quae cum gratia ab intrinseco efficaci non cohaerent. Notum est enim oportere ut huius opinionis defensores sententiam quoque propugnent de gratuita praedestinatione ad gloriam ante praevisa merita, cum ipsum decretum absolutum conferendi gratias efficaces ab intrinseco, ex quibus sunt omnia merita, supponat absolutum decretum dandi gloriam. Atqui id Prosper ex natura gratiae, quam tuetur, consequi negat. Sane ad Capitula Gallorum. c. 3. ait »quod huiusmodi (qui nempe a fide et sanctitate ad impietatem et immunditiam transierunt) in haec prolapsi mala sine correctione poenitentiae defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia praedestinati non sunt (hoc est negans, quod forte et adversarii admittunt: audi affirmans), sed ideo praedestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria praevaricatione praesciti sunt.» Item c. 12. obicientibus quod iuxta Augustini doctrinam, quibusdam vocatis et pie iusteque viventibus obedientia (h. e. gratia obedientiae) subtrahatur, ut obedire desistant, respondet: »vires obedientiae non ideo cuiquam subtrahit, quia eum non praedestinavit: sed ideo eum non praedestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse praevidit.» Rursus respondens obiectio- nibus Vincentianis, obiect. 12. ait: »Hi, de quibus dicitur: Exierunt ex nobis etc. voluntate exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati: essent autem praedestinati, si essent reversuri et in sanctitate ac veritate mansuri.» Perpendenda est in his testimoniis ea causalis, *quia ideo*; quae ratio praedestinationis a praescientia petitur, praescientia operum bonorum, secus ac in systemate gratiae ab intrinseco efficaci. Ergo doctrina Augustini de gratia (quidquid sit de eius speciali systemate circa Praedestinationem), non erat necessario nexa cum praedestinatione absoluta ad gloriam ante praevisa merita.

Si haec omnia una conferantur, liquebit Augustinum excludere prorsus gratiam physice praedeterminantem.

COROLLARIUM. Collatis etiam opportune iis, quae dedimus in Thesis XLIII. seqq. quibus explicavimus doctrinam Augustini, patet rursus quam immerito traduceatur Augustinus auctor sententiae asserentis gratiam ab intrinseco efficacem. Cf. Theses citatas: nec enim opus est eadem bis repetere. Speciatim adverte perperam provocari ad ea testimonia, in quibus de necessitate gratiae non de modo quo efficit, agitur, ut cum dicitur, totum opus bonum h. e. non solum profectum sed initium esse a gratia, gratiam operari omnia nostra merita, neminem venire ad Patrem nisi ab eo trahatur. Item adverte quam male urgeatur sententia Augustini aientis quod gratia Dei agatur voluntas indeclinabiliter et insuperabiliter. Non enim est sensus quod voluntas nequeat declinare a gratia, nequeat resistere gratiae sed quod a recta via non declinet nec a concupiscentia superetur et quidem non singulis vicibus, sed finaliter: sermo est enim de gratia perseverantiae. Quomodo vero hic effectus a gratia obtineatur, docet Augustinus locis citatis heic II. 5.

Pariter gratia, quae certissime liberatur quicumque liberatur quaque effectus ille obtinetur quem Deus intendit, utique a nullo corde respuitur (De Praed. SS. c. 8.): sed quomodo id fiat docuit iisdem citatis in locis Augustinus: neque enim Omnipotenti deesse potest modus congruus, quo ita aliquem vocet ut is vocantem sequatur.

Tandem adverte solere adversarii argumentum pro sua sententia petere ex historia controversiae pelagianae et semi-pelagianae, supponentes, quod pelagiani aliquando gratiam quoque voluntatis fassi sint et haeretici fuerint, quod certam gratiam voluntatis non admiserint. At confer de hac re quae diximus in Synopsi historica haeresis pelagiana et quae dedimus in Synopsi controversiae Massiliensium: haec enim satis sunt ad hanc falsam imaginationem excludendam.

THESIS LI.

Ex principio philosophico, cui sententia gratiae praedeterminantis inmittitur, petito ex dignitate causae primae, necessario consequitur Deum praedeterminare ad entitatem actus mali, quod nequit admitti. Porro falsum est a dignitate causae primae exigi ut ipsa praedeterminet causas secundas falsumque est magis, si causae secundae sint causae liberae.

I. Principium primum philosophicum h. e. ipso lumine rationis notum, quo necessitas gratiae physice praedeterminantis probatur a suis auctoribus, illud est quia causa secunda ex ipsa sua conditione quod est causa secunda, nequit agere nisi causa prima concurrat praemovendo et praedeterminando actum: quod proinde principium cum valeat pro quavis causa secunda et in quovis ordine, sequitur quod in ordine quoque supernaturali pro actibus salutaribus necessaria sit praedeterminatio Dei, quae erit gratia physice praedeterminans. Doctrina ergo gratiae physice praedeterminantis non est nisi specialis applicatio illius universalis principii, quod omnis causa secunda praemovenda et praedeterminanda est a Deo.

Hinc nedum concedunt sed contendunt iidem Deum praedeterminare ad entitatem quoque peccati: necesse est enim ut Deus concurrat ad entitatem peccati; Deus vero non concurrat ad actus creaturarum nisi praedeterminando concursu praevio ad actum (Th. XLIX. I.). Haec praedeterminatio ad entitatem peccati efficax est, sicut efficax est gratia praedeterminans ad actum bonum, nempe quemadmodum cum ista nequit coniungi dissensus, ita nec cum illa. Ratio est quia utraque pariter est praedeterminatio h. e. operatio causae primae omnipotentis, cui nulla causa secunda resistere potest. Porro necesse est ut hanc praedeterminationem ad entitatem actus peccati tueantur isti auctores; si enim id negetur, falsum est illud principium philosophicum et si illud falsum est, caret suo fundamento doctrina gratiae physice praedeterminantis. »Ista necessitas, ait Bannez (1. p. q. XIV. a. 13.), sequitur ex efficacissima primae causae virtute, quae ita determinat omnes causas secundas ad suos effectus producendos, quod nulla causa secunda potest

exire ab eius determinatione.” Quocirca idem (ibid. q. XXIII. a. 13) relata sententia docentium quod Deus omnibus praedestinat et reprobis confert auxilium sufficiens quo possint bene operari in omni eventu, si velint, non tamen determinat neque applicat eorum voluntatem *ad bonum vel malum usum*, sed actualis operatio pendet solum ex libertate arbitrii volentis se determinare *ad bonam vel malam actionem*; affirmat eam esse falsam et parum consentientem veritati catholicae; contra quam sic arguit. »Nam ex illa sequitur manifeste quod Deus non habeat providentiam actualis usus liberi arbitrii, quod adversatur doctrinae Thomae et Augustini, imo et manifestae veritati: ergo. Prob. consequentia: quoniam tota providentia Dei terminatur ad hoc quod est conferre libero arbitrio sufficiens auxilium, quo posset bene operari, si velit. Quod autem *bene vel male operetur*, totum pertinet ad ipsam liberum arbitrium, quia Deus non determinaret illum *ad bene vel male operandum*.” Cf. verba Alvarez superius citata.

Atqui dicimus hoc ipso consecratio demonstrari falsitatem doctrinae de gratia physice praedeterminante, prout illi principio inmittitur. Id evidentissime demonstratur ex absurdis quae continentur hac sententia, quae docet Deum praedeterminare ad entitatem actus peccati.

Absurdum I. Deus proprie et per se causa est operis mali. Qui enim libere alium impellit et praemovet praemotione cui resisti non potest, ipse est proprie et per se causa actus qui sequitur necessario suam motionem. Sane nonne Deus est causa proprie et per se actus boni, quia gratia sua praedeterminat actum? nonne ut Deum tueantur causam adaequatam actus salutaris, aiunt necesse esse ut dicamus Deum praedeterminare ad actus salutaris? cum ergo Deus pariter praedeterminet ad opus malum, ipsius causa adaequata ideoque causa proprie et per se erit. Nec refert distinctio inter entitatem actus, et malitiam eius. Nam 1) malitia, quae privatio quaedam est, non est causabilis nisi causata entitate actus; nullo ergo alio modo potest proprie et per se causari, nisi causata proprie et per se entitate peccati, nisi causando entitatem actus, cui malitia inest neque opus est ut agens illam malitiam intendat, sed satis est quod intendat id quod novit esse prohibitum.

Sane 2) posita necessario propter determinationem entitatis

actus, si malitia eius ex nobis est, ea erit ex nobis quatenus eam intendamus: atqui quisnam, cum peccat, malitiam intendit aut opusne est malitiam actus intendere ut peccetur? tum ut eam intendat, nonne cum haec intentio sit actus, alia requiritur praedeterminatio? quod si nos malitiam non intendimus, quomodo verum est malitiam actus, ad quem a Deo praedeterminamur, esse a nobis? Praeterea posita necessario propter praedeterminationem Dei entitate actus puta odii proximi, est ne integrum homini adicere illi vel non adicere malitiam? est ne separabilis ab eo actu malitia, cum actus a sciente fit (ut haec supponitur), praedeterminato simul a Deo? quo actu voluntas est auctrix malitiae, cum nequeat agere nisi praedeterminata a Deo? An sufficit voluntatem esse causam finitam et deficientem? Sed haec est conditio cur possit esse peccatum, non ratio cur sit, nisi sit aliquis actus liber vel libera omisso actu, quae et ipsa est aliquis actus elicitus. Ceterum 3) quod lege prohibetur, non est malitia sola actus, sed est ipse actus physicus, qui est malus; qui autem volens facit quod lex vetat, est causa reapse operis mali et qui alium ad eum actum ponendum praemovet ita ut ei resisti non possit, est causa propria et per se illius rei, quam lex prohibet, idest operis mali. Etenim causa proprie dicitur quae vere causa est sive influxu morali, sive potissimum influxu physico: causa *per se* dicitur, relate ad aliquem effectum, cuius operatio est naturaliter ordinata ad illum effectum producendum et si est causa libera, cuius operatio ab intentione agentis ordinatur ad illum effectum. Ut autem sit *causa per se* mali, nihil aliud postulatur quam ut sit causa modo dicto eius rei sive actionis, quae cognoscitur esse mala. Porro praedeterminatio operis mali est naturaliter ordinata ad illud efficiendum; quia necessario ex natura sua illud infert et cum ea praedeterminatio libere a Deo detur, Deus certe intendit illud quod scit ex eo non posse non sequi.

Iam vero id et a sensu communi rectaque ratione abhorret et adversatur Canon 6. Sess. VI. Tridentini: Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera ita ut bona Deum operari non permittit solum, sed etiam proprie et per se, adeo ut sit proprium eius opus non minus proditio Iudae, quam vocatio Pauli, A. S.

Absurdum II. Sequitur ex hac sententia non minus pro-

prium opus Dei esse proditionem Iudae, quam vocacionem Pauli; nam vocatio Pauli opus est Dei, quia Deus praedeterminavit, ita ut in sententia adversariorum ea non esset opus Dei nec Deo tribuendum esset sed potius Paulo quod vocatus venerit, nisi Deus praedeterminasset voluntatem Pauli; atqui pariter Deus praedeterminavit voluntatem Iudae ad proditionis actum: ergo non minus est opus Dei proditio Iudae, quam vocatio Pauli. Atqui id repugnat canonico citato.

Absurdum III. Sequitur non esse in hominis potestate vias suas malas facere. Nam cum caret praedeterminatione ad entitatem actus peccati, nequit peccare idque est ei metaphysice impossibile; qui enim possit malitiam ponere absque entitate alicuius actus? cum vero habet eam praedeterminationem, nequit non elicere eum actum, et rursus est ei metaphysice impossibile abstinere ab eo actu, ideoque a peccato; ergo. Sane dicant quomodo libere peccet. An est homini integrum producere vel non producere solam malitiam absque praedeterminatione? sed sola malitia non est producibilis et si esset producibilis, requiretur praedeterminatio. An integrum est homini entitati actus, ad quam praedeterminatur, apponere malitiam vel bonitatem? verum absurdum est actui blasphemiae posse apponere bonitatem et actui amoris Dei posse apponere malitiam; si autem id fieri posset, deberet fieri per aliquam actionem, quae postularet rursus praedeterminationem: ergo. Porro haec quoque doctrina adversatur canonico citato.

Absurdum IV. Sequitur hominem cum peccat, non peccare. Nequit enim resistere causae inducenti illum in peccatum. Certa est autem Augustini sententia ex Lib. III. de lib. arb: »Quaecumque illa causa est voluntatis (h. e. actus volendi), si ei resisti non potest, sine peccato ei ceditur: si autem resisti potest, non ei cedatur et non peccabitur.»

Absurdum V. Sequitur Deum vehementiore tentatione, quam Daemon, tentare homines. Daemon enim non nisi mediate et moraliter agit in voluntatem; Deus vero immediate et physice.

Igitur falsum et absurdum est Deum praedeterminare ad entitatem actus peccati: falsum ergo et absurdum Deum causam primam praedeterminare voluntatem ad actum; falsum proinde Deum gratia sua efficaci praedeterminare voluntatem ad actus salutares.

II. Quod dignitas causae primae non sibi vindicet ut ipsa praedeterminet causas secundas itemque liberas, satis demonstratum relinquatur ex praecedente parte; consequitur enim praedeterminatio entitatis peccati, quae pluribus absurdis scatet, ut vidimus.

Et sane concursus Dei ad actus sive operationes creaturarum ideo postulatur, quia quidquid est et fit, necesse est ut a causa prima totius entis procedat. Ut autem actus a Deo sit, satis est quod sit terminus divinae actionis ad extra; cum autem Deus ad extra efficiat volendo (de Deo Creant. Th. V.), ut Deus sit causa actus, satis est quod ipse, volente homine, velit eum actum. Atque hic est concursus, qui simultaneus vocatur, concursus, quo Deus concurrit ut causa universalis, ait s. Thomas, omnibusque agentibus cooperatur propter necessitatem omnibus pariter communem et ideo eodem pacto omnibus cooperatur. Requiritur quidem pro actibus salutaribus aliquid praeivum ad actum salutarem, quod a Deo sit. Id vero est situm in elevatione facultatis, illustratione, inspiratione, quae spectant ad constitutionem actus primi expectati ad actum deliberatum supernaturalem. At cum facultas ita est constituta in actu primo supernaturali, nullum alium concursum praeter simultaneum exigit, quemadmodum in ordine naturali (cf. Th. XVII.). Nec pro ulla causa postulatur praedeterminatio divina.

Et sane si causa, quae agit, est causa necessaria, ea iam est ex natura sua determinata ad actum *specifice*: quoad *exercitium* vero determinatur ab adiunctis sive ab iis omnibus, quibus positus necesse est ut agat et ideo tunc agit concurrente simul Deo. Quid vero praedeterminatio Dei superaddita praestaret, cum iam, praesupposita sua natura, sit ab adiunctis causa determinata ad actum ita, ut nequeat non agere? ergo praedeterminatio Dei ad actum est inutilis.

Si vero est causa libera, ipsa, prout causa est, nullum alium concursum postulat quam qui ab aliis causis postulatur: indigentia enim concursus est communis et aequalis pro omnibus; quia eius ratio eadem est pro omnibus. Quatenus vero est causa libera, ipsa exigit indifferens esse cum agit, ideoque praeivum concursum praedeterminantem ipsam respuit.

Porro neganda est illa consequentia, quod si Deus est

causa prima, debet quoque esse *primum determinans*: nam determinatio actus propria est libertatis, qua privari non potest, quin desinat esse libertas; etenim determinatio actus est ipsum exercitium liberum facultatis, quod proprium est eius. Quemadmodum, cum actus voluntatis sit actus vitalis, licet Deus sit causa prima actus, non sequitur quod Deus sit primum principium vivens eiusdem; immo nullo modo est eius principium vivens. Eodem modo quamvis Deus sit causa prima actus, non sequitur quod sit primum determinans: nam sicut vitalitas actus, ita determinatio eiusdem pendet a voluntate, Deo concurrente ut causa universali entis, non ut determinante actum. Unde primum, imo unicum determinans actus est voluntas libera; determinatio enim actus non est aliquid aliud ab ipso actu, sed est actus libere elicitus h. e. absque ulla necessitate consequentiae ex omnibus positis necessariis ad agendum.

THESIS LII.

Alterum principium philosophicum, cui doctrina gratiae praedeterminantis innitur: nempe voluntatem, utpote facultatem indifferentem, indigere determinatione accepta ab alio, si eo intelligentis sensu, quo in hac questione adhiberi solet, infert libertatis interemptionem et est idcirco prorsus falsum.

I. Determinatio facultatis duplici sensu accipi potest. Sane quodlibet agens finitum, ut actu agat, aliqua indiget determinatione ab extrinseco: non enim est per suam essentiam agens. Huiusmodi determinatio eo spectat ut principium, quod agere potest, constituatur in actu primo; ponantur scilicet omnia requisita ad agendum, quibus positis excitatur illud ad actum. Haec determinatio voluntati quoque, sicut ceteris causis finitis, necessaria est. Opus est enim ut praeventat cognitio alicuius obiecti et ut electionis actus esse possit, opus est talem praevertere cognitionem, qua uterque actus volitionis et nolationis suadeatur. Haec determinatio est extrinseca voluntati, et ultimato ab obiectis dependet, a quibus cognitio intellectus determinatur. Hac existente determinatione voluntas constituitur in actu primo. Hactenus non differt voluntas a causis necessariis; sed hinc incipit discrimen. Nam positus omnibus ad agendum requisitis, seu constituta in actu primo causa

necessaria necessario agit illudque unum agit, ad quod ex natura sua est determinata et ad quod ab adiunctis excitatur. Voluntas vero libera positis omnibus ad agendum requisitis potest velle, potest nolle quod proponitur ei, potest velle hoc aut velle illud, sive potest agere et non agere. Iam vero si sermo sit de ea determinatione, quam explicavimus, qua voluntas constituitur in actu primo, qua species actus determinatur, eam concedimus et necessariam affirmamus: neque de hac potest esse quaestio. Ea est, de qua s. Thomas loquitur P. II^{ae}. q. IX. a. 4. cf. seq. Thesim. At defensores praemotionalis physicae aliam determinationem ab extrinseco comminiscuntur, qua ipse actus secundus seu operatio facultatis a Deo physica agente praedeterminetur; ut ideo voluntas velit potius quam nolit aut vicissim seu velit hoc potius quam illud, quia Deus antecedenter determinat actum actione sua physica, cui resisti nequit. Ratio vero est, ut aiunt, quia positis etiam ceteris ad agendum requisitis, voluntas manet indifferens: quod autem est tale, nequit se ipsum determinare ad unum potius quam ad aliud, eo quod cum indifferens sit, non est in eo ratio unius potius quam alterius.

Atqui si ita est, tollitur prorsus discrimen inter causam liberam et necessariam. Nam etiam causa necessaria potest esse indifferens ex se ad plura, quemadmodum vis motrix ad imprimendam alteri vel hanc vel illam directionem motus: sed necessario dicitur agere et non libere, quia ab extrinseco non a se ipsa determinatur talis impressio. Scilicet ut causa sit libera, non satis est ut habeat indifferenciam, cum est in potentia, sed opus est quod in ipso exercitio sui dominium sui actus habeat ipsaque sit quae determinet actum. Et huc spectat definitio libertatis: facultas quae positis omnibus ad agendum requisitis potest agere et non agere; vel enim ea praedeterminatio continetur iis requisitis, vel non: si non continetur, perperam connumeratur iis, quae antecedunt actum, si continetur, ergo ea posita, potest voluntas agere et non agere; ideoque ea non est praedeterminatio: et si voluntas non potest agere et non agere; ergo non est libera: haec enim est definitio libertatis, ut positis omnibus ad agendum requisitis possit agere et non agere. Quo argumento excluditur ea distinctio: quod possit nempe in sensu diviso, non autem

in composito cum praedeterminatione: nam requiritur ut possit positis omnibus ad agendum requisitis, inter quae praedeterminatio haec ponitur; ideoque in sensu composito cum hac praedeterminatione debet esse ea potestas. Secus causa quoque necessaria, quae in sensu diviso, h. e. remotis iis, quae certum actum determinant, potest illum non ponere, eodem iure dicenda erit libera. Impotentia proinde aliter agendi nequit esse nisi consequens, orta nempe ex ipsa determinatione voluntatis, quae cum agit non potest non agere.

Itaque eo principio statuto perimitur libertas. Quare liquet principium illud, prout causis liberis applicatur, falsum esse. Et sane illud valet, cum indifferencia est passiva. Cum autem indifferencia est activa; si principium agens sit tantum in potentia, requiritur quidem ea determinatio, quam diximus, ut in actu primo constituatur: sed hoc posito, nihil aliud postulatur ab extrinseco, sed ipsa activa facultas vi propria exerit actum, vult, aut non vult, unum prae alio eligit, absque ulla antecedente determinatione aut necessitate. Nec aliud est determinatio et aliud actus: sed est actus unus libere h. e. absque necessitate procedens a voluntate. Quodque accurate perpendendum est, exercitium libertatis consistit in hac determinatione sui sine ulla necessitate posita: ideoque ab ipsa natura libertatis excluditur necessitas dicta consequentiae. Ideo enim actus, seu determinatio voluntatis libera est, quia non sequitur necessario positis omnibus ad agendum requisitis, sed sine necessitate voluntas agit seu se determinat ad aliquid. Non tamen hic actus est absque ratione. Nam ratio sufficiens, quae postulari posset, vel est causa finalis, vel causa efficiens: causa finalis est bonitas rei apprehensa, causa efficiens est ipsa voluntas, quae non solum est causa quaedam agens, sed est domina sui actus et ideoque agit ita ut possit non agere, ita vult ut possit nolle. Quapropter falluntur qui quaerunt rationem sufficientem et completam cur sit hic actus potius quam oppositus, independentem a voluntate: hoc enim est destruere ipsam libertatem atque haec ratio non datur. Nam ut actus liber sit, id requiritur ut adsit cognitio rationalis et voluntas domina sui actus: quicumque vero sibi ea actus ponatur, rationem, ut fiat, sufficientem sui habebit; haec est enim natura causae liberae, ut positis omnibus ad agendum requisitis,

habeatur ratio sufficiens pro utroque actu sive volitionis sive nolitionis sive volitionis huius sive illius.

Ex eo autem quod Deus est *primum ens liberum* non sequitur determinandos esse ab eo actus aliorum entium liberorum. Nam, ut in simili argumento dicebamus in Thesi praeced., Deus est primum ens liberum, sicut est primum ens vivens. Quemadmodum vero proprium est viventis actum sibi immanentem vitaliter elicere, ita proprium est entis liberi determinare actum suum; in hoc enim est essentia libertatis. Sicut ergo ex eo quod Deus est primum vivens non sequitur quod Deus vitaliter eliciat actus vitales creaturarum, quod ad purum putumque pantheismum rediret; ita ex eo quod est primum ens liberum, non sequitur quod determinet actus libertatis creatae; sic enim ipsum solum foret ens liberum: non enim liberum est nisi quod indifferens cum sit determinat sibi actum. Itaque oportet quidem ut actus voluntatis referatur in Deum tanquam causam primam, sed non tanquam ens liberum, quemadmodum neque actus vitales dependent a Deo ut vivens est, sed ut est causa efficiens ad extra.

Secus actus voluntatis liber erit, sicut libera est actio instrumenti, quod a libero adhibetur. Quare in hac hypothesis non primum sed unicum ens liberum foret Deus; quod pantheismum sapit.

Atque haec satis sint in hac re: possumus enim cetera ex philosophia supponere. Cf. Suarez De Concursu et efficaci auxilio Dei ad actus liberi arbitrii necessario Lib. 1^m.

NOTA. Tertium principium Thomistarum in hac quaestione deductum ex divina praesentia expeditum esse supponimus in Tract. de Deo.

THESIS LIII.

Immerito tandem Thomistae obiciunt nobis doctrinam s. Thomae, qui alienus satis apparet ab eorum commentis.

I. De sententia in hac re Angelici doctoris iam cumulatissime disputatum est a doctis et eruditis viris, his iurantibus eandem esse ac doctrinam Scholae thomisticae, illis pernegantibus, utrisque in sua opinione manentibus post sexcentas

conflictationes. Quapropter haesi primum animo an satius esset ab hac quaestione cessare; quia si quis utriusque scholae rationem habere velit, fateatur oportet doctrinam in hac re s. Thomae incertam nobis esse vel per se vel propter studia interpretum huc illuc eum distrahentium. Nihilominus quia manca videretur tractatio de Gratia absque producta in medium doctrina Angelici doctoris et ne quis putet nos quidquam ab ipso nobis timere, morem censi gerendum consuetudini ut de sententia s. Thomae sermo habeatur. Ita tamen in hac quaestione versabimur ut potius theticae quam polemicae rem tractemus, simpliciter proponentes doctrinam s. Thomae, quae ex se ipsa aliena apparebit ab opinione Thomistarum. Si quis plura desiderat, adeat auctores qui de hac quaestione etiam nostra aetate plenius egerunt e. g. Mazzella Tract. de Gratia et Schneemann Controv. de div. gratia etc.

II. Itaque id primum praestituendum arbitramur. Cum quaeritur alicuius doctoris sententia circa quamdam quaestionem, illud prae ceteris curandum est ut in medium proferantur eiusdem in ea re, qua de agitur, certa et clara principia, si apud ipsum occurrant, potius quam nonnullae propositiones obiter prolatae: in illis enim statuendis solet mens cuiuslibet auctoris attentior semper esse iisque quod ipse sentit, plenius et clarius exprimere; ut merito postuletur, secundum haec et cetera eiusdem auctoris effata explicanda esse quoad eius fieri potest: quod si fieri nequit, reliquum erit ut dicamus ipsum aliquid humani passum esse et non sibi semper consentire. Principia vero eiusdem petenda sunt ex iis locis, ubi de eadem re auctor data opera tractat.

Haec animadversio potissimum valet, si auctor vixerit ante exortas quaestiones, pro quarum solutione eius auctoritas invocatur. Tunc enim ab ipso perperam expectares iudicium, quod directe et immediate ad eas ipsas quaestiones dirimendas feratur; sed doctrina ab eo petenda est, iuxta quam natae quaestiones expeditantur, quod eo redit ut principia ab eo requiramus.

III. Jam vero de motione voluntatis a principio extrinseco agit s. Doctor data opera 1. p. q. CV. a. 4. 1. II. q. IX. a. 4. 6. q. X. a. 4. c. G. III. 89. disp. de Veritate q. XXII. a. 8. De Potentia q. III. a. 7. Porro haec docet.